

Ervin DUBROVIĆ*

IN MEMORIAM: SKULPTURE PAVLA PEJOVIĆA

Apstrakt: Ciklus *In Memoriam* Pavla Pejovića ima izvjesnu retrospektivnu sažetost. U osnovi mu je izvjesna tradicionalnost i klasični pristup u ustrajanju na kiparskoj tradiciji gline, kamena i bronce, portreta, figure i akta.

Ciklus simbolički prikazuje život, od kolijevke do grobne rake, no nipošto sumorno, nego s uživljenošću i toplinom. Pejovićeви su oblici nalik onima iz pedesetih i šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, ali njegov je senzibilitet naš današnji, on je proživio i preživio posljednje dane moderne jednodimenzionalnosti, dočekaо i nadživio početni bučni postmodernizam i dostigao ravnotežu kojom iskazuje senzibilitet ovoga vremena. On spontano križa tradicionalnu skulptorsku postojanost s postmodernističkom ironijom i konceptualističkim pristupom. Pejović oblikuje glave — portrete bez prenaplašene patetike i bez nepotrebne groteske, s dobronamjernim podsmijehom i ironijom.

Ključne riječi: kiparstvo, tradicija, moderna–postmoderna umjetnost, simbolika života i smrti

Pavle Pejović istovremeno osjeća snažnu pripadnost vlastitom ishodištu, obitelji i oporom, brdskom crnogorskom zavičaju, i traži odgovor na najopćenitija pitanja o čovjekovoj biti i o ključnim trenucima ljudskoga života. Zato je njegove skulpture nemoguće doživjeti i razumjeti pukim razgledavanjem njihova oblika, bez promišljanja njihova značenja i smisla koji treba tražiti u nizu slojeva osobnih uspomena i životnih iskustava, kao i općih, civilizacijskih mitova i simbola.

* Ervin Dubrović, istoričar umjetnosti i kulture, Rijeka

Pejoviću je važno proniknuti u bit svijeta, jednako kao i omogućiti razumijevanje biti svojega djela. Zato i riječku izložbu postavlja kao čvrstu, zaokruženu cjelinu, svojevrsnu ljudsku životnu dramu koja nije uvjetovana ni podnebljem ni osobitostima pojedine kulture, nego je opća, ljudska, i zato razumljiva i upečatljiva u različitim kulturnim kontekstima.

Iako naziv *In memoriam* zvuči kao posmrtna počast i ukazuje na svečan i dostojanstven ispraćaj, Pejovićev *In memoriam* uopće nije podsjetnik o smrti, uspomena na umrloga, a nije ni *memento mori*, zastrašujuća opomena smrtniku, nego jezgrovit i zbit sažetak života, od početka do svršetka, od kolijevke do rake, od ovostranog do onostranog.

Pejović naročito voli mitove i simbole, arhetipske oblike i simboliku brojeva. Cjelinu i tako ne možemo ni dosegnuti niti objasniti prepričavanjem i zbrajanjem, željom da obuhvatimo sve pojedinosti. Ni svijet ni život ne možemo objumiti i prikazati u potpunosti i u svim pojedinostima. Upravo ljudska ograničenja, čovjekova izgubljenost pred nespoznatljivim i nesagledljivim, potiče potrebu za mitovima i simbolima, za sažimanjem i svođenjem ovoga neurednog i kaotičnog svijeta na uredan sustav znakova i oblika.

Pejovićeva se Izložba doista odvija poput života; započinje s tri re-ljefa — paljevinama i svijećama na okrugloj podlozi od prepletenog šiblja, simbolima života i vatre. Nastavlja se kolijevkom ispunjenom mlijekom, koja stoji u osi izložbe i od koje kreće put do njena svršetka. S obje strane se duž puta nižu fizionomije — glave koje prikazuju razne ljude i različita raspoloženja, različita ljudska stanja. Glave, lica, izražajni su i upečatljivi znaci svakog pojedinog čovjeka. Iako brončane i kamene, nisu bezizražajne i okamenjene; naprotiv, okrugle su, jajolike i tikvolike, jedne pronicljivih, druge tupih pogleda, jedne pognute, druge uzdignute, smiješne i tužne, vedre i razočarane...

Tri početne „lijese” od šiblja, jedna kolijevka, dva puta po šest glava uzduž osi koja vodi prema završnom, istokračnom, grčkom križu, što ga čini praznina između četiri moćna i jednostavna metalna tijela. Kvadratičnog su tlocrta, a praznina među njima tvori križ koji kod Pejovića nosi barem dvostruku simboliku; ne samo religijsku nego također i ideju kvadrata, jednog od najsavršenijih likova. Životna priča počinje kružnim lijesama, a završava križom i kvadratom. Brojevi se također

nižu očitom simbolikom: tri lijese, jedna kolijevka, dva puta po šest — dvanaest glava, jedan križ.

No interpretacija simbola samo je jedan od barem dva moguća pristupa Pejovićevu skulptorskom opusu. S jedne je strane humanist i mislilac koji kreće s idejnih, mitskih i teoloških polazišta, a s druge kipar koji oblikuje, koji mijesi svoju glinu i kleše svoj kamen. Bio bi previše suh, poučan i dosadan kad bi posezao isključivo za visokim stilom i težio idealnim, matematičkim oblicima. Ne bi nipošto dosegnuo svoj cilj kad ne bi volio ljude, kad ne bi iznenađivao i imao smisla za ironiju i nesavršenost, za ljudske slabosti, kada ne bi uočavao radost i potištenost, sreću i tugu. Govoriti o ljudima s najviše prava može onaj koji ih voli i pokušava razumjeti, koji se divi ljudskom postojanju i koji je svjestan neponovljivosti svakog pojedinog ljudskog bića. Upravo onaj koji voli ljude može ih pokazivati u njihovim slabostima, razotkriti njihovu nutrinu i njihov strah, tražiti njihove osjećaje pod kožom njihova lica, obnažiti njihova neskladna tijela, te ih iskrenim razumijevanjem i blagom ironijom pretvoriti u osebujne skulptorske oblike.

Pejović je kipar kojega mirne duše možemo nazvati tradicionalnim i klasičnim. Ovakvim mu određenjem ne činimo štetu, nego uslugu. Najveća presija modernog doba bila je težnja za izvornošću, koja je na kraju dovela do apsurdna neprestanoga ponavljanja općeprihvaćenih, jednostavnih i potom neoriginalnih i stereotipnih oblika. Pejović je tradicionalan i klasičan u ustrajanju na kiparskoj tradiciji gline, kamena i bronce, portreta, figure i akta. No, Pejović ni u kom slučaju nije akademski i modernistički uštogljen i prepariran, njegovi oblici nalik su modernima, ali njegov je senzibilitet naš današnji, on je proživio i preživio posljednje dane moderne jednodimenzionalnosti, dočekao i nadživio početni bučni postmodernizam i dostigao naročitu ravnotežu zrele umjetnika, kojom iskazuje senzibilitet ovoga vremena. On spontano križa tradicionalnu skulptorsku postojanost s postmodernističkom ironijom i konceptualističkim stavom i pristupom. On je klasičar koji se s lakoćom i mudrošću zrele čovjeka i umjetnika umije pokloniti svijetu i čovjeku i ujedno oblikovati svoje skulpture bez prenaplašene paterne i bez nepotrebne groteske. On to, naprotiv, čini s dobronamjernim podsmijehom i ironijom.

Ervin DUBROVIĆ

IN MEMORIAM: SCULPTURES OF PAVLE PEJOVIĆ

Summary

The cycle *In Memoriam* by Pavle Pejović brings about a certain retrospective conciseness. In its foundation lays a certain traditionalist and classical approach in commitment to sculpture tradition of clay, stone, bronze, portrait, figure and act.

The cycle symbolically depicts life, from the cradle to the grave, however not somberly in any way, but with empathy and affection. Pejović's shapes are similar to those from the fifties and sixties of the twentieth century, but his sensibility is of our present time, he has lived through and outlasted the last days of the modern one-dimensionality, experienced and outlived the initial flux of postmoderna and reached the balance through which he expresses the sensibility of this time. He spontaneously intertwines the traditional sculpture consistence with the postmodern irony and conceptual approach. Pejović models heads — portraits with no pathetic too pronounced and unnecessary grotesque, yet with benevolent jest and irony.

Key words: sculpture, tradition, modern-postmodern art, symbolism of life and death